

ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИЧНОГО ДИСКУРСУ

О. В. Галактіонова

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Розмежування тексту й дискурсу перебуває у фокусі уваги сучасних текстуальних студій. Визначаючи дискурс як текст, «занурений в життя», дослідники підкреслюють процесуальність мовленнєвої дії дискурсу. Якщо дискурс розглядається як процес протікання комунікації, то текст вважається результатом цієї діяльності. Комунікативна спрямованість дискурсу свідчить про те, що це – динамічний феномен, у той час як чітка структура тексту не дозволяє йому вийти за межі статичності [4]. Динамічність дискурсу продиктована його спрямованістю на появу бажаної реакції слухача (орієнтацією на живу аудиторію). Для цього мовець, зважаючи на ситуативний контекст, використовує різноманітні вербальні й невербальні засоби [1, 136-137]. Текст передбачає орієнтацію на абстрактну аудиторію, адже ситуація його сприйняття є невідомою. Тож, текст і дискурс протиставляються як окремі системи з власними законами функціонування.

Проблемність розмежування тексту і дискурсу також зумовлена різними підходами до тлумачення останнього. Виокремленими постають три підходи. З позиції структурно орієнтованої лінгвістики, дискурс визначається як сукупність декількох речень, пов'язаних між собою за змістом. Згідно з мовленнєво-функціональним підходом, вивчення дискурсу передбачає аналіз його функцій за аналогією з дослідженням функцій мови в соціокультурному контексті. Представники формально-функціонального підходу розуміють дискурс як сукупність контекстуалізованих одиниць уживання мови, організованих функціонально [5, 83-90]. Велике значення для інтерпретації дискурсу має контекст, оскільки співрозмовники встановлюють репертуар тем для кожної комунікативної ситуації. Тож дискурс – це складне комунікативне явище, складниками якого є лінгвістичні й екстралінгвістичні чинники.

Історичний дискурс посідає особливе місце серед інших видів дискурсу, адже він постає у вигляді мовленнєвого втілення суспільно-історичної думки. Через те, що історія – це наука гуманітарного циклу, відповідний вид дискурсу поєднує в собі художній і науковий стилі. Як художньому тексту йому притаманна драматизація подій й образність для привернення уваги читачів [2, 10]. Водночас справжній науковець не має права використовувати недостовірні факти й вигадки, оскільки йому потрібно навести переконливу аргументацію та зробити обґрунтовані висновки, зрозумілі як його колегам, так і неспеціалістам.

Взаємодія суб'єкта пізнання з соціумом показує, що для історичного дискурсу, головним залишається ілюквативний акт, незалежно від статусу комунікантів. О. Г Плехова [6, 102] зазначає, що з цією метою в історичному дискурсі використовується аргументативна, маніпулятивна стратегії та стратегія формування оцінки. Відповідно історичний дискурс спрямовується на формування певної системи цінностей, світогляду й громадянської ідентичності представників національної спільноти. Це виражається в тому, що в історичному дискурсі співіснує індивідуальне й колективне.

Суб'єкти пізнання (історики й публіцисти) змушені враховувати колективно вироблені норми, котрі діють у суспільстві. Оскільки центром цього виду дискурсу вважається історична особистість (її взаємодія й протистояння з іншими), інколи з'являються «білі плями» в історії чи історичні міфи, що ставить проблему істинності історичного дискурсу [7, 244]. Визнання історичного дискурсу істинним визначається

особистістю його автора: груповою приналежністю, статусом і рівнем кваліфікації. Таким чином виникає монополія на наукову компетентність, котра розуміється як визнана здатність окремих учених і наукових спільнот висловлювати коректні судження про історичну дійсність. Тому історичний дискурс має інституційну природу, адже означає рефлексивну комунікацію в межах статусно-рольових відносин.

Конвенційність історичного дискурсу, зумовлена вимогами суспільства й специфічними принципами галузі знань, визначає процес вербалізації історичних відомостей. У ході генералізації цих знань авторам історичного дискурсу треба дотримуватися таких принципів: умовності, аполітичності, антиактивізму, гуманізму й толерантності. Принцип умовності передбачає відносність наукових знань, оскільки не існує абсолютно правильних концепцій чи теорій. Принципи аполітичності (відсутності стереотипного мислення, нав'язаного суспільством) й антиактивізму (відмови від політичної заангажованості) безпосередньо пов'язані з гуманізмом, адже суб'єкт пізнання повинен враховувати, передусім, людський фактор під час аналізу історичних подій, а не тенденції, котрі панують в соціумі [3, 122-127]. Відповідно, принцип толерантності має бути ключовим для професіонала в цій галузі, адже він забезпечує коректну інтерпретацію історичних відомостей, тобто передбачає повагу до чужої думки.

Отже, історичний дискурс бере участь у взаємодії механізмів свідомості комунікантів, адже, з одного боку, він спрямований на прагматичну ситуацію для його правильної інтерпретації, а з іншого — на етнографічні, психологічні й соціокультурні стратегії спілкування комунікантів, котрі визначають експліцитний та імпліцитний зміст дискурсу, вибір засобів для досягнення мети.

Список використаних джерел:

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс [Текст] / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М., 1990. – С. 136 – 137.
2. Бобко Е. А. Вербализованная история: к вопросу о толерантности исторического дискурса / Е. А. Бобко // Когнитивная коммуникация. Дискурс. – 2012. – №5. – С.6-16.
3. Ильин В.В. Теория познания: Социальная эпистемология. Социология знания / В.В. Ильин. – М.: Академический проект, 2014. – 204 с.
4. Каменская Т. Н. Понятие дискурса в лингвистике / Т. Н. Каменская. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Philologia/60574.doc.htm
5. Макаров М.Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. – 278 с.
6. Плехова О. Г. Исторический дискурс: институциональные характеристики / О. Г. Плехова // Известия ВГПУ. – 2016. – №3. – С.99-106.
7. Пономарёва Н. Г. Своеобразие исторического дискурса в романе Н. А. Полевого «Клятва при Гробе Господнем» / М. Г. Пономарёва // Ярославский педагогический вестник. – 2010. – №4. – С.243-247.

Науковий керівник: к.філол.н., доцент Д. М. Павкін

ТЕКСТУАЛЬНА КАТЕГОРІЯ ЕМОТИВНОСТІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ОЦІНКОЮ

В. А. Гегельська

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Інтеграція лінгвокогнітивної парадигми до тестових студій дозволяє розглядати семантику тексту як ментальну репрезентацію дійсності. Саме в межах лінгвокогнітивної парадигми, з огляду на представлені в тексті знання, стає можливим поглиблене вивчення всіх категорій художнього тексту, і зокрема його емотивності [1, 1].